

**DE MYTHE
VAN DE STAATS
SCHULD**

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

STEPHANIE KELTON

DE MYTHE VAN DE STAATS SCHULD

OP WEG NAAR EEN NIEUWE ECONOMIE

Vertaald door
Vanja Walsmit

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 5526 4

© 2020 Stephanie Kelton

© 2021 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,
Amsterdam en Vanja Walsmit

Oorspronkelijke titel *The Deficit Myth. Modern Monetary
Theory and the Birth of the People's Economy*

Oorspronkelijke uitgever PublicAffairs

Omslagontwerp DPS Design & Preprint Studio

Omslagillustratie © Semiletava Hanna/Shutterstock (boom);
rolandtopor/Shutterstock (wortels)

Foto auteur © Alex Trebus

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Bradley en Katherine

Inhoud

Voorwoord door Koen Haegens 9

INLEIDING: Het spookbeeld van de lege zakken 15

- 1 De overheid is geen huishouden 31
- 2 Denk aan inflatie 60
- 3 De nationale schuld (die geen nationale schuld is) 95
- 4 Hun rode cijfers zijn onze zwarte cijfers 124
- 5 Winnaars en verliezers in de handelsoorlog 153
- 6 Je hebt er recht op! 186
- 7 De tekorten die ertoe doen 223
- 8 Naar een economie voor iedereen 265

Nawoord 305

Dankwoord 313

Noten 317

Register 355

Voorwoord door Koen Haegens

In één jaar tijd heeft een onvoorziene pandemie de Nederlandse staatsschuld met 42 miljard euro doen stijgen. Dat is een slordige 2400 euro per Nederlander. Duizelingwekkende bedragen, en terwijl ik dit schrijf, zijn de totale begrote kosten van de coronacrisis alweer opgelopen tot meer dan 57 miljard euro. Als u dit leest, kunnen er zomaar opnieuw miljarden bij zijn gekomen.

Het laat zien in wat voor bizarre tijden we leven. En het maakt meteen ook duidelijk waarom de boodschap van Stephanie Kelton juist nu zo aantrekkelijk is. Komen we ooit nog van deze torenhoge schuldenberg af? Wat als Nederland straks failliet gaat, zoals dat bij bedrijven en personen gebeurt die niet langer in staat zijn af te lossen? Of wentelen we deze last af op de volgende generaties, die eindeloos zullen moeten ploeteren om onze financiële puinhopen op te ruimen?

Niets van dat alles, legt de prominente Amerikaanse econoom uit in dit boek. Zolang nationale regeringen meester zijn over hun eigen munteenheid – daarover verderop meer – hoeft niets ze ervan te weerhouden de geldpers aan te zetten. Van de coronarekening tot een *green deal* om de klimaatverandering te stoppen; van een baan-garantie voor iedereen tot belastingverlaging voor het bedrijfsleven. Volgens de Moderne Monetaire Theorie (MMT), de economische stroming waarvan Kelton de belangrijkste vertegenwoordiger is,

kan het allemaal. ‘De overheid,’ zo vatte ze het samen in een interview dat ik met haar had voor *de Volkskrant* in 2019, ‘kan het zich permitteren om álles te kopen wat aangeboden wordt in haar eigen munt.’

De korte uitleg gaat zo’n beetje als volgt. Als bij u of mij de auto het begeeft, moeten we eerst geld verdienen voor een nieuwe. Of naar de bank stappen om een lening af te sluiten. Maar een overheid is geen huishouden. Als uitgever van een eigen, soevereine munt – bijvoorbeeld de Amerikaanse dollar, de Japanse yen, het Britse pond – kan zij simpelweg extra geld creëren. Willen de Verenigde Staten elke burger een cheque geven van 2000 euro? Met een druk op de knop zijn de benodigde middelen er.

‘De Moderne Monetaire Theorie draait om volgorde,’ aldus Warren Mosler, een geestverwant van Kelton die in de jaren negentig rijk werd door er met zijn eigen hedgefonds op te speculeren dat met schulden overladen landen níét bankroet gingen. Het gangbare economische denken stelt dat een overheid die meer ziekenhuisbedden wil de belastingen moet verhogen. Als dat niet genoeg oplevert, kan zij geld lenen op de financiële markten. Volgens MMT gaat het in werkelijkheid precies andersom. De overheid zal éérst geld moeten uitgeven. Waar moeten wij als burgers anders de dollars of euro’s vandaan halen om de fiscus te betalen, of die staatsobligaties te kopen?

Ik weet het, dat riekt naar gratis bier en gebakken lucht. Maar pas op. Kelton zegt niet dat Vadertje Staat onbeperkt met geld kan smijten. Er is een plafond. De hoogte daarvan wordt alleen niet bepaald door de staatsschuld, het begrotingstekort of de vraag of beleggers hun geld nog wel willen uitlenen aan een land. De daadwerkelijke beperkingen zijn tastbaarder. Een economie bestaat uit mensen, machines, bedrijven. Samen produceren die goederen en diensten, zoals vaatwassers. Groeit de vraag daarnaar, dan zullen fabrieken extra personeel aannemen en er meer van maken. Maar is de werkloos-

heid verdwenen, draaien alle productielijnen op volle kracht en blijft de overheid tóch extra geld uitgeven, dan zullen de prijzen omhoog schieten. Inflatie dus. ‘Er zijn grenzen,’ schrijft Kelton. ‘Maar die grenzen zitten niet in de capaciteit van onze overheid om geld uit te geven, of in het tekort, maar in inflatiedruk en de middelen in de echte economie.’

Het zijn zulke onorthodoxe ideeën die het lezen van dit boek, op zijn zachtst gezegd, tot een spannende ervaring maken. Mijn eerste reactie was: dit is te makkelijk. Waar zit de fout? ‘Hoofdstuk na hoofdstuk bleef een stem in mijn hoofd zeggen: dit kan niet kloppen,’ schreef ik in een enthousiaste recensie naar aanleiding van de Engelstalige uitgave. ‘Eerlijk is eerlijk: ik wilde het niet geloven. Omdat de consequenties te verstrekkend zijn. Juist dat maakt dat *The Deficit Myth* alles in zich heeft om een economische klassieker à la Milton Friedman of Thomas Piketty te worden.’ En, afsluitend: ‘Gaan deweg de ruim 300 pagina’s, terwijl ik steeds wanhopiger naar de zwakke plek in Keltons argumentatie zocht, be kroop me een extreem ongemakkelijke vraag. Eén waar ik nog steeds niet uit ben. Moet ik nu mijn economische wereldbeeld overhoopgooien?’

Op die laatste vraag heb ik nog altijd geen definitief antwoord. Maar het helpt om enige kennis te nemen van de stortvloed aan reacties die MMT heeft uitgelokt. Als radicale aanjager van het debat over schulden heeft de stroming veel invloed. Zelfs in Nederland lijken MMT-achtige standpunten sinds de coronacrisis populairder te zijn. In een enquête uit 2020 waaraan 364 economen deelnamen, sprak ruim 90 procent zich uit voor extra stimulering. Eén op de zes meende dat er helemaal geen limiet zit aan de staatsschuld, ‘omdat overheden via hun centrale bank zelf geld kunnen creëren’.

Maar er is ook kritiek. Sommigen relativeren het denken van Kelton als oude wijn in nieuwe zakken. De beroemde econoom John Maynard Keynes (1883-1946), grondlegger van het keynesianisme, zou het tussen de twee wereldoorlogen allemaal al eens opgeschreven

hebben, zij het in iets andere bewoordingen. Anderen proberen MMT daarentegen weg te zetten als radicale, gevaarlijke onzin. ‘Moderne Monetaire nonsens,’ oordeelde Harvard-econoom Kenneth Rogoff bijvoorbeeld.

Dat is vreemd. Een idee is óf knetterradicaal, of niks nieuws onder de zon. Maar het kan moeilijk allebei. Hoe het ook zij, twee veel gehoorde bezwaren springen eruit. De eerste gaat over de inflatie. Die was de afgelopen decennia historisch laag. De meeste economen lijken er niet gerust op dat dat voor altijd zo blijft. Zeker als overheden en centrale banken, zoals Kelton voorschrijft, de geldkraan vol openzetten, kan gierende geldontwaarding ontstaan. Inclusief chaotische taferelen als in de Duitse Weimarrepubliek in de jaren twintig, of in onze tijd in Venezuela.

Kelton onderkent dat risico. Haar recept: zodra de inflatie begint op te lopen, moet de overheid geld uit het systeem halen. Dat kan zij doen door meer belasting te heffen. Of door minder uit te geven. Maar daar komt de politiek om de hoek kijken. Stel, er zijn over drie maanden verkiezingen. Durven politici op zo’n moment te besluiten het btw-tarief te verhogen? Of te bezuinigen op onderwijs? De kiezer zou ze waarschijnlijk genadeloos afstraffen. Politieke zelfmoord dus. Het is het aloude bezwaar tegen keynesiaans stimuleringsbeleid, waarbij de overheid recessies bestrijdt door extra geld uit te geven. Zie het maar eens terug te draaien.

Het tweede kritiekpunt haakt hier op in. MMT zou politiek naïef zijn. En niet alleen als het om de mogelijkheid van effectieve inflatiebestrijding gaat, zoals hierboven beschreven. Lang niet alle regeringen zijn bijvoorbeeld baas over hun eigen valuta. Voor landen met veel schulden in dollars, zoals Turkije, lijken de aanbevelingen van Kelton niet op te gaan. En Nederland? Sinds de komst van de euro heeft de onafhankelijke Europese Centrale Bank het voor het zeggen. Die bepaalt het monetaire beleid – niet de gekozen politici in Den Haag. Bovendien verbiedt het Verdrag van Maastricht het financieren van

begrotingsuitgaven via de geldpers. Het gevolg is dat landen als Griekenland in de eurocrisis wel degelijk moesten vrezen voor de toorn van de financiële markten. Laten zij het te breed hangen, dan kunnen de rentes omhoog schieten.

Over dat soort institutionele ‘details’ lijken MMT-economen nog wel eens heen te stappen. Zij gaan ervan uit dat ze zowel de inflatie als de onstuimige wereld van de *haute finance* onder de duim kunnen houden. Je kunt je afvragen waarvoor je in zo’n situatie nog politiek debat nodig hebt. De overheid is immers in staat, zolang de prijzen niet hard stijgen, én een fantastisch sociaal vangnet op te tuigen én de belastingen te verlagen. Weg is de schaarste! Maar wat als het experiment onverhoeds anders uitpakt? Dan ligt er een rekening op tafel waarbij zelfs de kosten van de coronacrisis verbleken. De vraag is wie dat gaat betalen.

Wie er gelijk heeft? Misschien blijkt Stephanie Kelton over enkele jaren de grote visionair te zijn die het allemaal heeft voorspeld. Dan heeft zij inderdaad een weergaloze klassieker geschreven. Een ander scenario is dat het schuldenfeest van MMT alsnog ontaardt in een fiasco. Keltons werk zal in dat geval de geschiedenis ingaan als de sirenzang die de wereldeconomie op de rotsen deed stukslaan. Een monument voor de hoogmoed van een generatie die dacht de crisisrekening eindeloos te kunnen doorschuiven.

In beide gevallen lijkt dit boek me iets wat je als lezer niet graag had willen missen.

INLEIDING

Het spookbeeld van de lege zakken

Je komt niet in de problemen door wat je niet weet, maar door wat je ten onrechte zeker denkt te weten.

Mark Twain

In 2008, tijdens de autorit van Lawrence (Kansas) naar mijn werk als economiedocent aan de University of Missouri in Kansas City, zag ik achter op een Mercedes SUV een bumpersticker. Daarop stond een man met een enigszins kromme rug en binnenstebuiten gekeerde broekzakken. Zijn gezicht stond niet bepaald vrolijk. Hij droeg een rood-met-wit gestreepte broek, een donkerblauwe jas en een hoge hoed met sterren. Het was Uncle Sam. Net als de eigenares van deze bumpersticker denken veel Amerikanen momenteel dat hun overheid platzak is en niet de financiële middelen heeft om de belangrijkste problemen van deze tijd op te lossen.

Of de beleidsdiscussie nu over gezondheidszorg, infrastructuur, onderwijs of klimaatverandering gaat, steevast rijst dezelfde vraag: hoe gaan we dat betalen? De bumpersticker op deze auto verbeeldde een reële frustratie en angst van veel Amerikanen over de fiscale situatie van hun land, en dan met name over de omvang van de staatsschuld. Als je politici van verschillende partijen hiertegen hoort fulmineren, is het logisch dat mensen boos worden. Ze hebben het idee dat de overheid onvoorzichtig bezig is. Want zeg nou zelf: als wij als

burgers zo met ons geld zouden omgaan, zouden we binnen de kortste keren blut zijn, net als de berooide Uncle Sam op de achterkant van die Mercedes.

Maar wat nu als het budget van de overheid eigenlijk niet te vergelijken is met dat van ons als burgers? Stel dat ik je laat zien dat een staatsschuld helemaal geen spookbeeld is? Stel dat ik je ervan kan overtuigen dat er een economie mogelijk is waarin mensen en de planeet op de eerste plaats staan? En dat Uncle Sam daar altijd wel geld voor kan vinden?

Copernicus en de wetenschappers na hem hebben onze kijk op de kosmos ingrijpend veranderd. Zij toonden aan dat de aarde rond de zon draait en niet andersom. In onze visie op de staatsschuld in samenhang met de economie is zo'n zelfde ommakeer nodig. Voor het verbeteren van het welzijn van onze burgers hebben we veel meer opties dan we beseffen. Maar daarvoor moeten we wel nodig een aantal mythes ontzenuwen die dat besef in de weg staan.

In dit boek kijk ik door de bril van de Moderne Monetaire Theorie (MMT), waarvan ik een van de voortrekkers ben, naar deze copernicaanse verschuiving. Mijn belangrijkste argumenten gelden voor elke willekeurige monetaire overheid – de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Japan, Australië, Canada enzovoort – waarin de regering het monopolie heeft op de uitgifte van een fiduciaire valuta (fiatgeld).¹ MMT biedt een andere kijk op onze politiek en onze economie: zij toont aan dat begrotingstekorten in bijna alle gevallen goed zijn voor de economie. Ze zijn zelfs noodzakelijk. Tot nu toe was onze mening over de staatsschuld vaak gebaseerd op gebrekkige of onjuiste informatie. We gingen er ten onrechte van uit dat begrotingsevenwicht het hoogste doel was. In werkelijkheid moeten we beter gebruikmaken van wat MMT ons publieke geld noemt, oftewel onze soevereine valuta. Dat kan onze economie in evenwicht brengen, waardoor de welvaart breed wordt gedeeld en hij niet in de handen van steeds minder mensen terecht komt.

De meeste mensen denken dat de belastingbetaler het centrum van het monetaire universum vormt, omdat de overheid zogenaamd geen eigen geld heeft. Al het geld dat de overheid kan uitgeven, moet dus

uiteindelijk van ons als burgers komen. MMT ziet dat totaal anders: alle overheidsuitgaven worden gefinancierd met het geld van de instantie die de valuta produceert – de overheid dus – en niet met dat van de belastingbetaler. Belastingen zijn belangrijk om andere redenen, die ook in dit boek aan de orde zullen komen. Maar dat de uitgaven van de overheid uit belastinggeld worden betaald, is pure fantasie.

Toen ik voor het eerst met MMT kennismakte, was ik sceptisch. Sterker nog: ik wilde er niet aan. Als beginnend econoom probeerde ik deze theorieën te weerleggen door uitgebreid onderzoek te doen naar de fiscale en monetaire activiteiten van de overheid. Toen ik mijn bevindingen uiteindelijk in mijn eerste gepubliceerde en collegiaal getoetste wetenschappelijke artikel had verwerkt, realiseerde ik me dat ik ernaast had gezeten. De kerngedachte van MMT had in eerste instantie misschien bizar geleken, maar bleek in theorie juist te zijn. In zekere zin is MMT een niet-partijgebonden gedachtegoed dat beschrijft hoe ons monetaire systeem in de praktijk werkt. De zeggingskracht ervan is niet afhankelijk van een bepaalde ideologie of politieke partij. MMT maakt helder wat economisch mogelijk is en verschuift daarmee de focus van beleidsdiscussies, die nu vaak vastlopen op de financiële haalbaarheid van beleidsvoorstellen. MMT richt zich op de bredere economische en sociale gevolgen van mogelijke wijzigingen, niet op de beperkte budgettaire impact ervan. Abba P. Lerner, een tijdgenoot van John Maynard Keynes, was een pleitbezorger van deze benadering, die hij *functional finance* noemde. Hij vond dat beleid moet worden beoordeeld aan de hand van hoe het uitpakt en functioneert. Beteugelt het de inflatie, houdt het de werkgelegenheid op peil, zorgt het voor een gelijkwaardige verdeling van inkomsten en welvaart? Het specifieke bedrag dat elk jaar uit de begrotingsberekeningen rolt was (en is) totaal niet relevant.

Zouden al onze problemen opgelost zijn als we simpelweg meer geld uitgaven? Nee, natuurlijk niet. Dat het overheidsbudget geen *financiële* beperkingen kent, betekent niet dat er geen *reële* grenzen zijn aan wat een overheid kan (en moet) doen. Elke economie heeft haar eigen ingebouwde snelheidsgrens, die bepaald wordt door de beschikbaarheid van haar reële productiemiddelen – technologie,

landbouwgrond, arbeiders, fabrieken, machines en grondstoffen. Als de overheid te veel geld probeert te steken in een economie die al op volle toeren draait, versnelt de inflatie. Er zijn dus grenzen. Maar die grenzen zijn niet afhankelijk van de vraag of de overheid wel of geen geld kan uitgeven, noch van de hoogte van het begrotingstekort, maar van de inflatiedruk en de beschikbare middelen in de reële economie. MMT maakt onderscheid tussen echte grenzen en ingebeeld, onnodig zelfopgelegde beperkingen.

Waarschijnlijk heb je in de praktijk al wel kennisgemaakt met de kernideeën van MMT. Zelf heb ik ze van dichtbij in actie gezien toen ik voor de Amerikaanse Senaat werkte. Zodra de sociale zekerheid ter sprake komt, of wanneer een congreslid meer geld in onderwijs of gezondheidszorg wil steken, wordt er driftig gediscussieerd over hoe daarvoor moet worden 'betaald' zonder dat de staatsschuld oploopt. Maar valt het je op dat dit nooit een probleem lijkt als het om het verhogen van het defensiebudget gaat, om het redden van de banken of om gigantische belastingvoordelen voor de rijken, ook niet als die maatregelen het begrotingstekort aanzienlijk doen oplopen? Zolang de federale overheid op genoeg stemmen kan rekenen, kan zij haar prioriteiten altijd bekostigen. Zo werkt het gewoon. Het begrotingstekort weerhield Franklin Delano Roosevelt er in de jaren dertig van de vorige eeuw niet van de New Deal in te voeren. Het was evenmin een reden voor John F. Kennedy om geen astronauten naar de maan te sturen. En het heeft het Congres nooit tegengehouden om zich in een oorlog te mengen.

Dat komt doordat het Congres over de portemonnee gaat. Als het Congres echt wil dat iets gebeurt, kan het geld daarvoor altijd beschikbaar worden gemaakt. Beleidsmakers kunnen vandaag nog met wetgeving komen die gericht is op verhoging van de levensstandaard, of met voorstellen voor investeringen in onderwijs, technologie en een veerkrachtige infrastructuur die cruciaal zijn voor de welvaart op de lange termijn. Wel of geen geld uitgeven is een *politieke* beslissing. Natuurlijk moeten de economische gevolgen van elk wetsvoorstel zorgvuldig worden meegewogen. Maar de uitgaven van de overheid horen nooit te worden beperkt door arbitraire begrotingsdoelen te

stellen of door blindelings de regels van zogenaamd gezond financieel beheer te volgen.

Ik denk niet dat het toeval is dat ik in november 2008 die Uncle Sam-bumpersticker op die auto zag. Tijdens de financiële crisis van dat jaar hadden de achterhaalde opvattingen over een overheid met geldgebrek weer de kop opgestoken. Amerika zat midden in de zwaarste economische recessie sinds de Grote Depressie van de jaren dertig van de vorige eeuw. Het voelde alsof wij als land op de rand van een faillissement stonden, samen met een flink deel van de rest van de wereld. Wat begon met het instorten van de rommelhypotheekmarkt, sloeg over naar internationale financiële markten en groeide uit tot een economische ramp van ongekende grootte die miljoenen Amerikanen hun baan, hun huis en hun bedrijf kostte.² In die novembermaand alleen al verloren achthonderduizend Amerikanen hun baan. Miljoenen mensen meldden zich aan voor een werkloosheidsuitkering, voedselbonnen, gratis medische zorg en andere vormen van overheidsbijstand. Terwijl de economie in een diepe recessie belandde, raakten de belastingopbrengsten in een vrije val en stegen de uitgaven aan uitkeringen razendsnel, waardoor het begrotingstekort opliep tot een recordbedrag van 779 miljard dollar. De paniek was compleet.

Voorstanders van MMT, onder wie ikzelf, zagen dit als een kans om verstrekkende beleidsvoorstellen bij de nieuw aangetreden regering-Obama neer te leggen. We spoorden het Congres aan om sterke stimuleringsmaatregelen te nemen in de vorm van een tijdelijke opschorting van de loonbelasting, aanvullende steun voor de overheden van staten en county's, en een nationale baangarantie.

Op 16 januari 2009 was de waarde van de vier grootste financiële instellingen van Amerika gehalveerd; de arbeidsmarkt kromp met honderdduizenden banen per maand. Net als Franklin Delano Roosevelt legde president Obama op 20 januari de ambtseed af in een periode van ongekende nood. Binnen dertig dagen had hij zijn hand-

tekening gezet onder een wetsvoorstel voor een economisch stimuleringspakket van 787 miljard dollar. Een aantal van zijn naaste adviseurs had op aanzienlijk meer aangedrongen; volgens hen was er op z'n minst 1,3 biljoen dollar nodig om een langdurige recessie te voorkomen. Anderen verzetten zich tegen alles wat op 'biljoen' eindigde. Uiteindelijk durfde Obama het bedrag niet verder te verhogen.

Waarom niet? Omdat hij eigenlijk best conservatief was als het om fiscaal beleid ging. De mensen om hem heen kwamen met verschillende adviezen, en hij besloot het zekere voor het onzekere te nemen en een bedrag te kiezen dat aan de lage kant zat. Christina Romer, de voorzitter van Obama's economische adviesraad (Council of Economic Advisers), begreep dat een crisis van deze orde van grootte niet af te wenden was met een relatief bescheiden interventie van 787 miljard dollar. Zij pleitte voor een ambitieus stimuleringspakket van meer dan een biljoen dollar en zei tegen Obama: 'Nou, meneer de president, dit is uw holy shit-moment. Het is erger dan we dachten.'³ Romer had de boel doorgerekend en was tot de conclusie gekomen dat er misschien wel 1,8 biljoen dollar nodig zou zijn om de voortschrijdende recessie te bestrijden. Maar die optie werd van tafel geveegd door Harvard-econoom en voormalig minister van Financiën Lawrence Summers, die Obama's economische hoofdadviseur was geworden. Misschien gaf Summers ook de voorkeur aan een hoger stimuleringsbedrag, maar hij was bang dat hij zou worden weggehoond als hij het Congres om een bedrag zou vragen dat in de richting van een biljoen dollar ging. 'Het volk zou er niet achter staan,' zei hij, 'en het zou nooit door het Congres komen.'⁴ David Axelrod, een van de latere senior adviseurs van de president, was het met hem eens: alles in die orde van grootte zou voor het Congres en het Amerikaanse volk het spookbeeld van de bumpersticker veel te dichtbij brengen.

De 787 miljard dollar die het Congres uiteindelijk goedkeurde, was onder andere bestemd voor steun aan de overheden van staten en county's om de recessie te bestrijden, voor infrastructurele en groene investeringsprojecten, en voor substantiële belastingverlagingen die de consumptie en de investeringen van de private sector

moesten stimuleren. Het hielp allemaal wel wat, maar bij lange na niet genoeg. De economie kromp, en terwijl het begrotingstekort opliep tot meer dan 1,4 biljoen dollar, kreeg president Obama vragen over de toenemende stroom rode cijfers. Op 23 mei 2009 was hij te horen op de politieke radiozender C-SPAN. Toen de presentator van het programma, Steve Scully, hem vroeg: ‘Wanneer is ons geld op?’⁵ antwoordde de president: ‘Het is nu al op.’ Daar had je het. De president had zojuist het vermoeden van de automobiliste met de Uncle Sam-bumpersticker bevestigd: de Verenigde Staten waren blut.

De grote recessie, die duurde van december 2007 tot juni 2009, liet blijvende littekens achter bij talloze gemeenschappen en gezinnen in de Verenigde Staten en daarbuiten. Het kostte de Amerikaanse arbeidsmarkt meer dan zes jaar om alle 8,7 miljoen banen te herstellen die tussen december 2007 en begin 2010 verloren waren gegaan.⁶ Miljoenen mensen vonden pas na een jaar of langer nieuw werk; velen vonden überhaupt geen werk meer. Degenen die het geluk hadden een nieuwe baan te vinden, moesten vaak genoeg nemen met parttime werk of werk dat aanzienlijk minder betaalde dan hun vorige baan. Intussen slokte de massale gedwongen huizenverkoop in de Verenigde Staten 8 biljoen dollar aan vastgoedvermogen op en belandden tussen 2007 en 2009 naar schatting 6,3 miljoen mensen – onder wie 2,1 miljoen kinderen – onder de armoedegrens.⁷

Het Congres had meer kunnen en moeten doen, maar de angst voor tekorten had postgevat. In januari 2010, toen de werkloosheid een stuitend hoge 9,8 procent had bereikt, begon president Obama al terugtrekkende bewegingen te maken. Die maand kondigde hij tijdens zijn State of the Union-toespraak aan dat een deel van de fiscale stimuleringsmaatregelen zou worden teruggedraaid. ‘In het hele land moeten gezinnen de broekriem aanhalen en moeilijke beslissingen nemen,’ zei hij. ‘Voor de federale overheid geldt hetzelfde.’ Wat volgde, was een langdurige periode van zelf toegebrachte schade.

De Federal Reserve Bank of San Francisco (FRBSF) schat dat de financiële crisis en het halfslachtige herstel de Amerikaanse economie tussen 2008 en 2018 maar liefst 7 procent van haar potentiële

output hebben gekost. Dit zijn alle goederen en diensten (en inkomsten) die we in die tien jaar hadden kunnen produceren maar uiteindelijk niet hebben geproduceerd, omdat we niet genoeg hebben gedaan om onze economie te ondersteunen door banen veilig te stellen en mensen in hun huizen te laten blijven. Doordat we beleidsmatig niet het goede antwoord wisten te formuleren, was het herstel traag en zwak. Dat is schadelijk geweest voor onze samenleving en heeft zich in biljoenen dollars aan misgelopen economische welvaart vertaald. Volgens de FRBSF heeft dit decennium van ondermaatse economische groei elke man, elke vrouw en elk kind in de vs 70.000 dollar gekost.

Waarom maakte de Amerikaanse overheid dan geen beter beleid? Het Congres was zo verdeeld geraakt dat het gewoon niet in staat was om het juiste te doen, zelfs niet toen het geconfronteerd werd met een landelijke calamiteit die voor gewone burgers een even grote bedreiging vormde als voor grote ondernemingen. Misschien denk je dat het Amerikaanse tweepartijstelsel hier debet aan was. Daar zit zeker een kern van waarheid in. In 2010 pochte Mitch McConnell, de Republikeinse meerderheidsleider in de Senaat: 'Het allerbelangrijkste wat we willen bereiken, is dat president Obama het bij één termijn houdt.' Maar partijpolitiek was niet het enige obstakel. De politiek gemotiveerde hysterie rondom het begrotingstekort, waar zowel de Democraten als de Republikeinen zich al decennialang schuldig aan maken, bleek een nog veel groter obstakel.

Grotere tekorten zouden een sneller en sterker herstel mogelijk hebben gemaakt, miljoenen gezinnen hebben beschermd en biljoenen dollars aan economische verliezen hebben voorkomen. Maar niemand die echte macht had, maakte zich daar sterk voor. President Obama niet, de meeste van zijn senior adviseurs niet, zelfs de meest progressieve leden van het Huis van Afgevaardigden en de Senaat niet. Waarom niet? Dacht iedereen werkelijk dat de overheid platzak was? Of was men alleen bang voor het oordeel van de kiezers, zoals de automobiliste met die bumpersticker op haar Mercedes?

We kunnen geen tekorten gebruiken om problemen op te lossen

als we die tekorten zelf nog steeds als het probleem zien. Op dit moment vindt ongeveer de helft van de Amerikanen (48 procent) dat het terugbrengen van de staatsschuld de hoogste prioriteit moet hebben bij de president en het Congres. Met dit boek wil ik het aantal mensen dat het begrotingstekort en de staatsschuld als een probleem ziet, dichter naar nul proberen te brengen. Dat zal niet gemakkelijk worden: de mythes en misverstanden die nu het publieke debat bepalen zullen zorgvuldig moeten worden doorgeprikt.

In de eerste zes hoofdstukken van dit boek worden de ‘tekortmythes’ besproken die de vs als land in de weg zitten. Om te beginnen haal ik het idee onderuit dat de federale overheid haar budget moet beheeren zoals een gezin zijn huishoudgeld beheert. Dat is misschien wel de verraderlijkste mythe van allemaal. In werkelijkheid lijkt de federale overheid namelijk in niets op een huishouden of een particuliere onderneming. Dat komt doordat Uncle Sam iets heeft wat de rest van ons niet heeft – het vermogen om Amerikaanse dollars te creëren. Uncle Sam hoeft geen dollars in zijn zak te hebben voordat hij ze kan uitgeven. De rest van ons moet dat wel. Bij Uncle Sam kunnen zich geen rekeningen opstapelen die hij niet kan betalen – bij ons wel. Uncle Sam kan nooit failliet gaan – wij wel. Als de overheid haar budget probeert te beheeren alsof het huishoudgeld is, loopt zij de kans mis om haar soevereine valuta in te zetten voor substantiële verbetering van het leven van haar burgers. MMT toont aan dat de federale overheid voor de financiering van haar uitgaven niet afhankelijk is van belastingopbrengsten of van leningen, en dat haar uitgaven voornamelijk worden begrensd door inflatie.

De tweede mythe is dat tekorten een bewijs zouden zijn van te hoge uitgaven. Die conclusie wordt vaak snel getrokken: we horen klagende politici immers regelmatig tekorten aanhalen als bewijs dat de overheid ‘op te grote voet leeft’. Dat is een misvatting. Het is waar dat er in de boekhouding van de overheid een tekort verschijnt als zij meer uitgeeft dan er aan belastinggeld binnenkomt. Maar dat